

O'ZBEK TILINI SOHADA QO'LLANILISHI

Toshkent viloyati Angren shahar

22-umumiy o'rta ta'lim maktabi davlat tili fani o'qituvchisi

Tuxliyeva Zebo Davirovna

Annotatsiya: Maqolada pedagogik jarayonlarni tashkil etuvchi komponentlar, ularning ta'lim jarayonidagi o'rni, "O'zbek tilining sohada qo'llanishi" fanining maqsadi va vazifalari, fandan talabalar egallashi lozim bo'lgan kompetensiyalar yoritib o'tilgan.

Kalit so'zlar: *nutqiy kommunikativ kompetensiya, grammatik kompetensiya, ijtimoiy-madaniy kompetensiya, pedagogik jarayon.*

Oliy ta'lim muassasalarida "O'zbek tilining sohada qo'llanilishi" fanidan pedagogik jarayonlarni tashkil etish o'qituvchidan sohaga oid yetarli bilim, tajriba, amaliy ish faoliyati, shuningdek, fanga oid kompetensiyalarni egallashni talab etadi. Chunki, fanni o'qitish davomida talabalar tomonidan egallanishi lozim bo'lgan kompetensiyalarni pedagogik jarayonlarda ularga yetkaza olishi kerak. "O'zbek tilining sohada qo'llanilishi" fani o'z oldiga quyidagilarni maqsad qilib oladi: - talabalarda o'zbek tilida soha bo'yicha nutqiy kompetentlikni oshirish; - mutaxassislikka oid og'zaki va yozma nutqida sohaviy terminlarni samarali qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish; - soha bo'yicha egallagan bilimlarni yozma va og'zaki ravishda o'zbek tilida ifoda etish ko'nikmalarini takomillashtirish; - sohada qo'llanadigan terminlar, asosiy tushunchalar va soha doirasida qo'llaniladigan hujjatlarning rasmiylashtirilishini ta'minlash; - nutq uslublari, xususan, sohada ilmiy va rasmiy uslub imkoniyatlaridan foydalanish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilish. Shuningdek, talabalarning o'zbek tilidan yozma nutqini takomillashtirish va savodxonliklarini oshirish hamda kasbiy, ilmiy va maishiy sohalarda faoliyat yuritishlarida zaruriy bo'lgan kompetensiyalarini ham

shakllantirishdan iborat. Kompetensiya – ishtirokchilar tomonidan ta’limning aniq maqsadlariga qaratilgan nutq faoliyatini rivojlantirishga imkon beradigan bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy fazilatlar yig‘indisini ifodalaydi. Bo‘lajak mutaxassisning kasbiy layoqati va mahorati hozirgi davrda o‘z kasbi doirasida qo‘llanadigan soha terminlarini, davlat tilida ish yuritish malakasini, nutq madaniyati asoslari hamda notiqlik mehyorlarini ham bilishni taqozo etmoqda. "O‘zbek tilining sohada qo‘llanilishi" fanining asosiy mazmunida quyidagi kompetentsiyalar talabalarda shakllanishi ko‘zda tutiladi:

1. Nutqiy kommunikativ kompetensiya - o‘zbek tilida erkin muloqotga kirishish va ish yuritish malakasini egallash.
2. ikasini nutqda qo‘llay bilish uchun yetarli bilimlarni o‘zlashtirish.
3. Ijtimoiy-madaniy kompetensiya - milliy madaniyat va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish orqali yuksak ma’naviyatli shaxsni tarbiyalash.

Ushbu mazmun asosan nutqiy-kommunikativ kompetensiyani egallash orqali “O‘zbek tilining sohada qo‘llanilishi” fanini o‘rgatishning umumta’limiy maqsadini, milliy ma’naviy madaniyatni egallash malakasi esa tarbiyaviy maqsadni ko‘zda tutadi. Nutqiy kommunikativ kompetensiya egallanadigan nutqiy faoliyat taqozo etadigan ko‘nikmalar me’yorini belgilab beradi. Bunda o‘qishda, mehnat jarayonida va oilada, jamoat joylarida yuzaga keladigan turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikr almasha olish va fikr bayon eta bilish, eshitilgan materialni idrok etish, shuningdek, yozma manbalarni o‘qish orqali axborot olish, voqea-hodisalarga o‘z munosabatini bildirish, ixtisoslik leksikasini o‘zlashtirish, o‘z kasbi doirasida davlat tilida ish yurita olish tarzida nutqiy aloqaga kirish malakasini egallab borish dinamikasi nazarda tutiladi. Grammatik kompetentsiya fanning Davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturida nutqiy faoliyatning har bir turi yuzasidan til materiallari, til vositalari va grammatik bilimlar, hosil qilinadigan zaruriy ko‘nikmalar belgilanadi. Bunda o‘rganilayotgan so‘z va so‘z shakllarini to‘g‘ri talaffuz qilish hamda yozish, ixtisoslikka oid terminologiya va leksikani grammatik jihatdan to‘g‘ri shakllantira

bilish, soʻzlarni oʻrinli tanlash va sintaktik - uslubiy jihatdan baholay olish, jumla tuzishda va nutq ohangini belgilashda adabiy til imkoniyatlaridan toʻgʻri hamda oʻrinli foydalana olish, oʻzbek tilining ilmiy va rasmiy - idoraviy nutq uslubini puxta egallash talab etiladi. Ijtimoiy-madaniy kompetensiya milliy maʼnaviyatni egallash oʻzbek xalqining boy tarixi, milliy qadriyatlarini, urf-odatlarini va ularni oʻzida aks ettirgan qimmatli adabiy-badiiy meros bilan yaqindan tanishish, uni oʻqib oʻrganish, milliy anʼanalar, bayramlar, urf-odatlar asosida shakllangan milliy madaniyat, shuningdek, umuminsoniy qadriyatlarni singdirishga insonparvarlik nuqtai nazaridan yondashishni taqozo etadi. Oʻzbek adabiyotining ixcham va goʻzal namunalari, xalqning tarixiy, madaniy hayotiga xos muhim lavhalar, jahon milliy madaniyatiga hissa qoʻshgan oʻzbek xalqi vakillarining ijodiy merosini oʻrganish ham koʻzda tutiladi. Fanni oʻqitish jarayonida talabalarda yuqoridagi kompetensiyalarni shakllantirish uchun pedagogik jarayonlarni toʻgʻri tashkil etish lozim boʻladi. Maʼlumki, pedagogik jarayon tizimlilik xususiyatiga ega boʻlib, maʼlum belgilangan chegarada barqaror qoladigan komponentlarni oʻziga qamrab oladi. Agar kiritilayotgan yangilik ruxsat etilganidan ortib ketsa, tizim buzilib, uning oʻrniga yangi xususiyatga ega boshqa tizim hosil boʻladi. Pedagogik jarayon oʻzining mohiyatiga koʻra har doim texnologiyalashadi. Texnologiyalanish pedagogik tizimning ichki sifati boʻlib, uning imkoniyatlari qatʼiy qonuniyat va qoidalarga boʻysunadi. Texnologiyada variativlikka imkon berilmaydi, undan biror kichik komponentni olib tashlab boʻlmaydi, chunki texnologiyada ortiqchalikning oʻzi mavjud emas. Undagi biror komponentni almashtirsak, albatta natija oʻzgarib ketadi. Tizimning umumiy nazariyasidan maʼlumki, bir paytning oʻzida uning koʻp parametrlarini birdaniga yaxshilash mumkin emas. Shuning uchun ham tizimga yangiliklarni asta-sekinlik bilan kiritib, uning foydaliligiga ishonch hosil qilgandan soʻng har tomonlama tekshirish, keyingi oʻzgartirishlar haqida oʻylash zarur. Shu oʻrinda biz avval pedagogik jarayonning komponentlari (tashkil etuvchilari) haqida toʻxtalib oʻtsak. Chunki, pedagogik jarayonning samaradorligi faqat uning tashkil etish shakligagina emas, balki uning barcha tashkil etuvchi komponentlari va koʻplab

omillarga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktyabrdagi "O'zbek tilining Davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5850 – sonli Farmoni
2. Абдуқудусов О.А, Рашидов Ҳ.Ф. Касб-хунар педагогикаси. Тошкент. ЎМКХТТКМО ва УҚТИ, 2010 -270 бет
3. Khakimov, S. R., & Sharopov, B. K. (2023). Educational Quality Improvement Events Based on Exhibition Materials in Practical Training Lessons. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 1(2), 5-10.
4. Yuvmitov, A., & Hakimov, S. R. (2021). Influence of seismic isolation on the stress-strain state of buildings. *Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent*, 11(1), 71-79.
5. Шаропов, Б. Х., Хакимов, С. Р., & Рахимова, С. (2021). Оптимизация режимов гелиотеплохимической обработки золоцементных композиций. *Матрица научного познания*, (12-1), 115-123.
6. Ювмитов, А. С., & Хакимов, С. Р. (2020). ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ СЕЙСМОИЗОЛЯЦИИ НА ДИНАМИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗДАНИЯ. *Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent*, 10(2), 14.
7. Hakimov, S., & Dadaxanov, F. (2022). STATE OF HEAT CONDUCTIVITY OF WALLS OF RESIDENTIAL BUILDINGS. *Science and innovation*, 1(C7), 223-226.
8. Yuldashev, S., & Hakimov, S. (2022). ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТИДАН КЕЛИБ ЧИҚАДИГАН ТЕБРАНИШЛАР ҲАҚИДА. *Science and innovation*, 1(A5), 376-379
9. Хакимов, С. (2022). АКТИВ ВА ПАССИВ СЕЙСМИК УСУЛЛАРИ ҲАМДА УЛАРНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(2), 30-36.
10. Khamidov, A. I., & Khakimov, S. (2023). Study of the Properties of Concrete Based on Non-Fired Alkaline Binders. *European Journal of Geography, Regional Planning and Development*, 1(1), 33-39.
11. Khamidov, A., & Khakimov, S. (2023). MOISTURE LOSS FROM FRESHLY LAID CONCRETE DEPENDING ON THE TEMPERATURE AND HUMIDITY OF THE ENVIRONMENT. *Science and innovation*, 2(A4), 274-279.